

En analytisk oppgave (når oppgaven spør «gjør rede for . . .» eller «forklar . . .»):

→ **Forklar Wikforss sitt syn på hva kunnskap er.**

I *Kunnskapsresistens* hevder Åsa Wikforss at kunnskap er en sann overbevisning med evidens. Jeg skal vise at Wikforss argumenterer for dette ved å forklare hvordan overbevisning er viktig i søken etter kunnskap, hva sannhet har å si for å lage kunnskap og at kunnskap trenger et godt grunnlag.

For å kunne ha kunnskap om noe må vi ha en overbevisning om det (Wikforss, 2017, ss. 85–87). Det å ha en overbevisning om noe er å holde noe for sant. Det vil si at hvis man for eksempel leser en artikkel om at jorda er rund, så må man tro på det artikkelen sier for å ha en overbevisning om det. Hvis man ikke blir overbevist, altså at man da for eksempel mener at artikkelen tar feil og jorda er flat, har man ikke kunnskap om at jorda er rund. Wikforss skiller mellom det å ha en overbevisning om noe og det å tenke om noe (86). Hvis noen forteller meg at det er en enhjørning på taket kommer jeg naturligvis til å tenke på en enhjørning, men jeg kommer ikke til å tro at det faktisk er en enhjørning på taket. Det er overbevisningen som gjør at man har kunnskap om noe, det å tenke viser ikke at man har kunnskap om noe.

For å kunne utvikle kunnskap må den være sann. Wikforss mener at det ikke holder å bare ha en overbevisning, men den overbevisningen man har må også være sann (86–87). Hvis den ikke er det, da kan det ikke kalles for kunnskap. For eksempel, hvis jeg ble overbevist om at det var en enhjørning på taket, så hadde jeg fortsatt ikke hatt kunnskap om det, fordi det ikke er sant. Wikforss sier også at en sann gjetning og en sann overbevisning ikke er det samme (87). Om jeg sier at det er tre ekorn i hagen min, og det faktisk viser seg å være tre ekorn i hagen, betyr ikke dette at jeg hadde kunnskap om det. Hvis jeg ikke hadde noe grunnlag for å tro at det er tre ekorn i hagen, så kan jeg ikke si at jeg vet at det er tre ekorn der. En sann overbevisning kan altså ikke basere seg på gjetning for å regnes som kunnskap.

For å kunne vite at noe er kunnskap, må den ha et grunnlag. Man må ha dette grunnlaget, det vil si evidens, for å underbygge overbevisningen, mener Wikforss (87–89). Denne evidens får man for eksempel fra sansene. Om jeg påstår at en stein er hard, kan jeg kjenne på den og bruke sansene mine til å finne evidens til påstanden min. Man kan også få evidens for noe ved å høre på eksperter, for eksempel får man kunnskap om solsystemet ved å tilegne seg informasjon av en astronom. Om man ikke kunne tro på det eksperter sier, ville det vært vanskelig å kunne ha kunnskap om noe som helst.

Det er tre punkter som må oppfylles for at noe skal kunne regnes som kunnskap, og disse tre punktene har Wikforss og andre filosofer blitt enige om. Man har kunnskap om et tema hvis man har en overbevisning, hvis overbevisningen er sann og hvis den har god evidens. Overbevisning er viktig for hva mennesker velger å gjøre og hvordan de velger å handle, og derfor er man avhengig av at valgene man tar er basert i kunnskap.

Litteraturliste

Wikforss, Å. (2017) *Kunnskapsresistens*. Stockholm: Fri Tanke Förlag.

En argumenterende oppgave («Diskutere . . .» eller «Ta begrunnet stilling til . . .»):

→ **Utvikle et argument om Aristoteles' idé om forholdet mellom dyd og lykke.**

I *Den Nikomakiske etikk* presenterer Aristoteles dydsetikk, og hevder at rett handling er den handlingen en dydig person ville ha gjort (I.7, 1097b30–1098a20). Jeg vil argumentere for at denne normative etikken inneholder svakheten av å ikke kunne gi et entydig svar på hva som er en riktig handling. Jeg vil gjøre dette ved å se på dydsetikkens særegne fokus på aktøren og at etikken er motivert av egoisme.

Aristoteles hevder først og fremst at formålet med all handling er å oppnå *eudaimonia* (lykke): «lykken later altså til å være noe endelig og fullstendig, siden det er målet for våre handlinger» (I.7, 1097b21–22). Videre argumenterer han at menneskets funksjon er å leve i tråd med fornuft (I.7, 1098a5–15). Et godt menneske er flink til å utføre denne funksjonen og oppnår som et resultat *eudaimonia*. For å utdype hvordan man kan leve med fornuft, presenterer

Aristoteles eksempler på forskjellige dyder, altså gode karakteregenskaper (III.6–9). For å kunne handle etisk riktig, må et individ handle i tråd med disse gode karakteregenskapene.

Primærfokuset i dydsetikk er aktøren. Som et resultat, dannes det en problematisk usikkerhet for hva som er riktig- og gal handling i ulike situasjoner. Utfra denne teorien må man se innvendig for å vurdere moral. En dydsetikker vil eksempelvis unngå å lyve for å tilvenne seg dyden ærlighet. Individet vil altså handle på en viss måte, slik at det samsvarer med det en dydig person ville ha gjort. Et slikt fokus på aktøren fører til at selve handlingen får mindre betydning. For å illustrere poenget kan man tenke seg et scenario der en person må lyve til en annen for å redde et liv. Selv om ærlighet er en dyd, vil en dydsetikker lyve i denne situasjonen. Dersom scenarioet i stedet ikke dreide seg om noe like alvorlig som et tapt menneskeliv, ville en dydsetikker ha vært ærlig. Med andre ord befinner enhver dyd seg i en gylden middelvei, der ytterpunktene blir betegnet som laster: «dyden er altså en middelvei siden den er rettet mot mellomtingen» (II.6, 1106b28–29). For ærlighet er det ene ytterpunktet uærlighet, mens den andre er å plapre ut alt man tenker. Problemet som oppstår, er dermed spørsmålet om hvor ærlig en må være i ulike situasjoner. Selve handlingen av å lyve er i seg selv ikke galt. Mangelen på en slik objektivitet fører til usikkerhet angående hva som er moralsk riktig.

Et motargument til dette utsagnet kan være at man selv, gjennom å få mer praktisk kunnskap, kan vurdere hva som er moralsk riktig på en bedre måte. Aristoteles nevner tross alt at «Holdningene oppstår av tilsvarende virksomheter» (II.1, 1103b22–23). Eksempelvis vil man lære å vite hva en rettferdig handling er ved å øve på å utøve rettferdige handlinger. Likevel er det fortsatt en mangel på objektivitet. Man kan blant annet ha urealistiske tanker om sine egne praktiske kunnskaper slik at man tror at man er i stand til å handle riktig. Dette er vanskelig for andre å motsi. Man kan derfor rettferdiggjøre sine dårlige handlinger lettere ved å appellere for at det er en dydig handling.

Målet med å være dydig er å oppnå *eudaimonia*. Denne motivasjonen er egoistisk, noe som fører til at Aristoteles sitt dydsetikk primært ikke er til fordel for flertallet, men heller enkelt individer. Dette er problematisk. Man handler moralsk riktig for å få et bedre liv, og er mindre opptatt av at andre oppnår det samme. I det sistnevnte scenarioet er aktøren uærlig ikke primært for å redde et liv, men for å selv oppnå dyden ærlighet. Basert på at dydsetikk fremhever en slik form for egoisme, kan det argumenteres for at den legger lite vekt i hva som er riktige moralske avgjørelser. I stedet for å tenke at en handling i seg selv er galt, eller vurdere konsekvensene av handlingen, tenker man på hva en dydig person ville ha gjort. Handlingene til en dydig person er videre nøkkelen for et bedre liv, hovedsakelig for selve aktøren. Det som bringer et individ nærmere *eudaimonia* er det som vektlegges. En dydsetikker vil altså primært ikke spørre seg selv om det er galt å lyve, og om det vil medføre smerte hos andre. Med dette som bakgrunn er selve tankeprosessen i dydsetikk preget av egoisme.

På den andre siden spiller intensjon en sentral rolle i dydsetikk: «derfor må nødvendigvis hele undersøkelsen dreie seg om dette, for det betyr ikke lite for ens handlinger om man føler nytelse eller smerte på riktig eller gal måte» (II.3, 1105a6–7). Dersom man eksempelvis ikke føler seg bra etter å ha handlet dydig, er det et tegn på ufullkommen dyd. På samme måte er man ikke modig dersom intensjonen er å imponere sine kamerater. Man har altså da ikke valgt handlingen for dens egen skyld. Denne tanken i dydsetikk taler mot at den er preget av egoisme. Samtidig fører denne innvendingen til det samme problemet som tidligere. Rollen til handlingen undergraves. En handling kan i seg selv være moralsk riktig, men ettersom aktøren har dårlig intensjon, blir den utfra dydsetikk ansett som feil. I ærlighets eksempelet nevnt foran vil personen ha handlet feil dersom intensjonen for hans uærlighet var forræderi overfor parten som spurte. Selv om handlingen hindrer død, handler ikke personen dydig. Dette viser til problemet ved å prioritere aktøren. Hovedformålet er ikke å handle riktig, men å handle dydig. Som vist tidligere kommer dette av at etikken er preget av egoisme.

Dydsetikk fokuserer hovedsakelig på aktøren. Hovedmålet ved å handle moralsk riktig er drevet av egoisme for denne aktøren. Som et resultat, tilbyr ikke etikken noe særlig form for veiledning i hva som er rett handling.

Litteraturliste

Aristoteles (2013) *Den nikomakiske etikk*. Oversatt av A. Stigen og Ø. Rabbås. Oslo: Vidarforlaget.